

ASPECTE ALE ORGANIZĂRII JUDECĂTOREȘTI ÎN DOCUMENTE INEDITE DIN PATRIMONIUL MUZEULUI

Mariana Neguțu

Odată cu adoptarea Regulamentului Organic s-au creat o serie de instituții moderne, care au favorizat dezvoltarea capitalismului în Principate. Astfel, capitolul VII al Regulamentului se referă la noua organizare judecătorească, introducându-se pentru prima oară principiul inamovibilității magistraților, care trebuia să se realizeze în termen de 9 ani de la adoptarea Regulamentului. Totodată, se înființau tribunalele ținutale, divanurile apelative, judecătoriile rurale, judecătoriile de comerț, ale poliției, etc. De asemenea, se introducea principiul lucrului judecat pentru cauzele pronunțate de Divanul domnesc. Articolul 213 stabilea trei instanțe judecătorești, iar în art. 324 se prevedeau condițiile în care se putea face recursul către domnitor împotriva hotărârilor Marelui Divan și anume: dacă sentința nu era la fel cu a nici uneia din instanțele inferioare, dacă se încălcase legea, dacă nu se respectase procedura legăii.

Pe linia modernizării și organizării activității judecătorești se înscru și documentele pe care le vom prezenta în continuare și care se păstrează în colecția manuscrise a muzeului. Documentele fac parte din fondul fostului muzeu româno-rus, sunt scrise în limbile franceză și română și se referă la aspecte ale organizării judecătorești din Țara Românească în anii 1834 - 1836.

Din conținutul documentului² din anul 1834 reiese faptul că atunci când se declara recurs se retrimitea cazul pentru a fi cercetat din nou la aceeași instanță unde s-a judecat inițial, la care se mai alătura marele logofăt al dreptății și președinții judecătorilor cu sediul în București, cu excepția judecătoriei contra hotărârii căreia s-a făcut recurs. Așa cum a fost prevăzut în Regulament acest articol nu s-a aplicat niciodată.

Încă din anul 1832 s-a propus și s-a realizat provizoriu un "divan de revizuire", care nu a răspuns scopurilor înființării sale. În acest sens Sfatul Administrativ al Țării Românești întocmește un proiect³ - care se păstrează în patrimoniul muzeului - pentru "înființarea unei alte instanțe permanente de revizuire compusă din trei membrii", proiect care este supus aprobării Adunării Obștești. Se crea astfel a patra instanță și s-ar fi încălcat prevederile Regulamentului Organic, care stabilea numai trei instanțe judecătorești, fapt pentru care Adunarea Obștească nu l-a aprobat.

În aceste condiții se propune în anul 1834 un nou proiect⁴ pentru înființarea unui "Divan de revizuire", sub președinția domnitorului "... pentru că este potrivită vechilor datini și obiceiuri ale țării ...", proiect care de data aceasta a fost aprobat de Adunarea Obștească. Acest Divan de revizuire sau "Înalta curte de revizie" - cum mai era citat în documentele vremii - era compus din președinții Divanului din București, doi membrii sau doi supleanți ai Înalțului Divan, care nu judecaseră cauza pentru care se făcuse recurs, membrii Secției Civile și Criminale din București, dacă "pricina" se judecaseră la Crislova sau membrii Secției criminale a aceluiași divan, dacă speța se judecaseră la București, șase membrii ai Adunării Obștești numiți de domnitor dintre cei 12 aleși în fiecare an de Adunare și un procuror, numit tot de domnitor. Pentru a acoperi cheltuielile impuse de această instanță "... fie ca instanță permanentă de revizuire, fie ca un divan de apel ...". Sfatul administrativ propune suprimarea divanului provizoriu, dar Adunarea Obștească a preferat să desființeze Divanul Comercial, dat fiind numărul neînsemnat de cazuri, pe care acesta le-a avut de judecat de la înființarea lui.

În conținutul acestui proiect propus dezbaterii Adunării Obștești se găseau "... două puncte care s-ar părea că se depărtează oarecum de spiritul Regulamentului Organic..." și anume cel referitor la desființarea Divanului Comercial și prezența domnitorului în fața instanței de revizuire.

În legătură cu prima propunere referitoare la desființarea Divanului comercial pentru ca negustorii să nu obiecteze că nu sunt judecați de semenii lor, conform prevederilor art. 312 din Regulament au fost aleși doi negustori ca membrii ai Secției civile, care erau convocați atunci când erau în curs de judecată "pricini comerciale", având astfel un Divan Comercial constituit după principiile cerute de Regulamentul Organic. Această măsură a fost luată mai ales și datorită faptului că fusese desființat Divanul Comercial din Craiova.

În ceea ce privește ce-a de-a doua prevedere - și anume - prezența domnitorului la dezbaterile instanței, care aparent contravenea spiritului Regulamentului Organic, aceasta nu reprezenta altceva "... decât o respectare a vechilor datini și obiceiuri ale țării, iar nu ca un instrument de justiție eficace ...". Astfel Divanul de revizuire a fost creat conform acestui proiect. Cei care făcuseră recurs la acest divan trebuia să depună o cauciune "... de la lucruri nemisțătoare la cele mișcătoare, în funcție de importanța pricinii...".

Dar acest Divan de revizuire este înlocuit în anul 1835 printr-un Sfat Consultativ al domnitorului, compus din trei membrii, care împreună cu domnitorul examinau hotărârile luate de Marele Divan pentru a le întări sau a le înapoia pentru a fi rejudecate. Dacă acesta persista în hotărârea sa i se adăuga o secție a divanului, care nu judecaseră cauza și acest nou tribunal, prezidat de domnitor dădea sentința definitivă⁵.

Divanul Domnesc sau Marele Divan fusese creat în anul 1833 prin unificarea instanțelor a III-a și a IV-a, într-una singură, compusă din șapte membrii, patru membri numiți de domnitor și trei aleși de Adunarea Obștească. Astfel, amestecul domnitorului în problemele judecătorești devenea și mai direct, iar când prezida el divanul se compunea numai din șase membrii.

Potrivit articolului 324 din Regulamentul Organic, inclus în documentul⁶ din anul 1835 se prevedea printre altele "... Marele divan va judeca cu majoritatea glasurilor. În caz de binecuvântate motive de absență membrul sau membrii care nu vor fi de față vor fi înlocuiți prin supleanți...". Din conținutul documentului reiese că Marele Divan era instanța supremă, care judeca apelurile contra hotărârilor divanurilor judecătorești sau judecătorilor de comerț. Astfel, Regulamentul Organic conferă cauzei hotărâte de Divanul domnesc autoritatea lucrului judecat. Prib aceasta se pune capăt nestatorniciei rezultate din dreptul justițiabilului, care pierduse procesul sub un domnitor și putea să-l redeschidă sub domnitorul următor. Toate hotărârile luate de Marele Divan erau întărite de domnitor, care putea refuza să le sancționeze în următoarele condiții "...violarea formelor, neaplicarea legii, refuzul de a lua cunoștință și de actele înfățișate în fața instanțelor inferioare, refuzul de a menționa în hotărârea luată violarea formelor înfăptuite de una din instanțele inferioare ...". În cazul încălcării procedurii de una din instanțele inferioare și a refuzului de a se menționa în hotărâre acest lucru, domnitorul anula hotărârea și trimitea cauza a fi rejudecată la instanța unde nu s-a respectat procedura legală, dacă încălcarea legii a fost înfăptuită de tribunal, la a doua instanță, dacă a fost înfăptuită de Divan și la a treia, dacă era vorba de Marele Divan. În cazul neaplicării corecte a legii sau a refuzului de a lua cunoștință de actele prezentate în fața instanțelor inferioare, domnitorul judeca în ultimă instanță, asistat de cei șase membrii aleși de Adunarea Obștească și de alți șase membri desemnați ad-hoc de domnie și aleși numai din membrii divanurilor și din președinții tribunalelor cu sediul în capitală. Hotărârile erau luate în prezența a cel puțin două treimi din membri.

Într-un alt document⁷ se fac referiri la cabinetul grefei și al procurorului, care era compus din trei consilieri ai Curții de Apel, în care figura de drept și marele logofăt.

Pentru ușurarea activității judecătorești, marele ban Băleanu propune⁸ crearea unei comisii "... alcătuită din două sau trei obraze din cei ce au stătut judecători în anii trecuți și care să aibă ceruta știință a pravilelor și dimpreună cu dâșii în zile și ceasuri rânduite...", care să cerceteze și să dezbată toate hotărârile Înaltului Divan ce i se vor aduce spre întărire.

Potrivit unui alt document⁹ păstrat în patrimoniul muzeului în cazul în care domnitorul respinge hotărârile Marelui Divan, pentru că i

se păreau că sunt nedrepte, era asistat în judecarea acestora de o comisie formată din trei persoane, care nu au figurat în nici una din instanțele care au judecat cauza. În acest caz, domnitorul trimitea hotărârea divanului împreună cu expunerea motivelor care l-au determinat să nu întărească sentința. La rândul său, divanul lua în considerație aceste motive, judeca din nou cauza, modificând sau confirmând prima lui hotărâre, dacă considera că motivele sunt concludente sau lipsite de temei. În cazul în care nici a doua cercetare nu reușea să-l convingă pe domnitor, acesta retrimitea pentru a doua oară cauza în fața divanului la care participau marele logofăt al dreptății și membrii secției Divanului, care nu au judecat "pricina", iar hotărârea pronunțată de majoritatea membrilor acestei instanțe era definitivă.

În ședința din 9 ianuarie 1836 șase membrii ai Adunării Obștești au făcut propunerea¹⁰ de a transmite domnitorului cererea de a se aplica art. 219 și 367 din Regulament referitoare la depunerea jurământului de către magistrați "... toată partea judecătorească, precum și marele logofăt al dreptății să facă jurământ că vor păzi întru toate pravila și Regulamentul Organic și vor da hotărârea sau părerea asupra oricărui pricini cu cuget curat, fără vreo pătimire de interes sau frică ...". Totodată, se arăta că s-a amânat depunerea jurământului de către magistrați până când se vor face schimbări în cadrul personalului tribunalelor în urma legilor noi adoptate și până când se vor lua măsuri pentru pedepsirea "sperjurilor" contra cărora nu este prevăzută nici un fel de pedeapsă.

Consulul Rusiei la București, baronul P. Ruckman atrăgea atenția domnitorului Al. D. Ghica printr-o notă¹¹ că este necesar să se ia toate măsurile pentru ca magistrații în cel mai scurt timp să presteze jurământul. În continuarea notei se arăta că nu sunt cauze obiective pentru amânarea depunerii jurământului de către magistrați și că nu trebuie subordonată și condiționată această măsură prevăzută clar în Regulamentul Organic de schimbările care trebuie făcute în personalul tribunalelor. În legătură cu noile legi care au fost propuse, consulul Rusiei menționează că nu se poate pronunța în nici un fel, deoarece "...nu a primit comunicarea deciziei care a creat legile ... și nu poate să aprecieze motivele care au obligat guvernul să recurgă la aceste măsuri ...". Totodată, recunoaștea faptul, că este greu să găsești persoane care să întrunească calitățile cerute de art. 219 pentru a fi judecător, dar baronul consideră că acest neajuns poate fi depășit, deoarece în Țara Românească există oameni capabili să îndeplinească conștiincios această sarcină, cu hărnicie și cu cinste, calități care pot ține loc de "cunoștințe pozitive până la un oarecare grad și care sunt chiar deseori de preferat...". În încheiere se arată că nu există nici un motiv, care să împiedice legal guvernul să pretindă executarea formalității jurământului și se recomandă domnitorului Al.D. Ghica să ia de urgență măsurile necesare pentru îndeplinirea prevederilor art. 219 și 357.

Procesul de modernizare a activității judecătorești și a legislației, început de Regulamentul Organic va continua și în perioada imediat următoare până în timpul domniei lui Al.I. Cuza, când s-au promulgat Codul penai și Codul de procedură penală, legea de organizarea judecătorească și cea pentru procedura civilă, adoptându-se Codul civil, Codul de procedură civilă.

NOTE

1. A.D. Xenopol, Istoria Românilor din Dacia Traiana, vol. VI, Iași, 1893, p. 101.
2. Muzeul Național de Istorie a României, document, 1834, inv. 70872.
3. Muzeul Național de Istorie a României, document, 1834, inv. 70876.
4. Muzeul Național de Istorie a României, document, 1834, inv. 70871.
5. I.C. Filitti, Domniile române sub Regulamentul Organic, 1834 - 1848, București, 1915, p. 30.
6. Muzeul Național de Istorie a României, document, 1835, inv. 70865.
7. Muzeul Național de Istorie a României, document, 1835, inv. 70866.
8. Muzeul Național de Istorie a României, document, 1835, inv. 70875.
9. Muzeul Național de Istorie a României, document, 1835, inv. 70878.
10. Muzeul Național de Istorie a României, document, 1836, ianuarie, 18, inv. 70766.
11. Muzeul Național de Istorie a României, document, 1836, iulie, 30, inv. 70761.

ASPECTS CONCERNANT L'ORGANISATION JUDICIAIRE DANS DES DOCUMENTS INÉDITS GARDÉS DANS LE PATRIMOINE DU MUSÉE NATIONAL D'HISTOIRE DE LA ROUMANIE

Résumé

L'auteur se propose d'analyser brièvement quelques documents inédits, gardés dans le patrimoine du musée, concernant la modernisation de l'activité judiciaire, processus commencé une fois avec l'adoption du Règlement Organique.

Une partie des documents font référence à la création du Divan de revision présidé par le prince, remplacé en 1835 par un Conseil Consultatif du prince. D'autres documents montre la nécessité de prêter serment par les magistrats.